

Peter Dahlén om

PERSONAL BEST

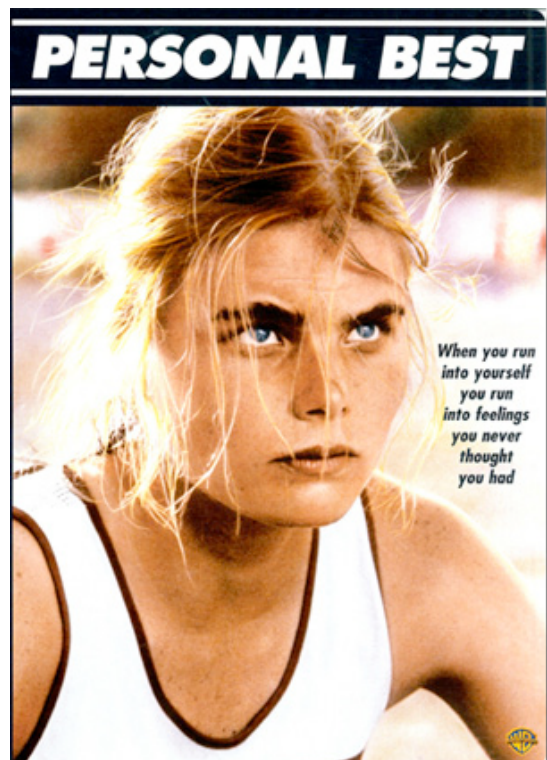
Autentiskt och kontroversiellt om friidrott och homosexualitet

Peter Dahlén

Instituttt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen

Fram till 1970-talet var de få filmer som skildrade idrottande kvinnor allt som oftast komedier, gärna romantiska sådana, men vid ingången till 1980-talet började även mer dramatiska spelfilmer med kvinnliga idrottare som huvudpersoner att produceras. Ett exempel är amerikanska *Personal Best*, som premiärvisades i USA den 5 februari 1982. Filmen, som har viss verklighetsbakgrund, är skriven, regisserad och producerad av Robert Towne, som tidigare bland annat hade skrivit manus till mästerverket *Chinatown* (1974, i regi av Roman Polanski och med Jack Nicholson i huvudrollen) och till *Shampoo* (1975, regi Hal Ashby) i samarbete med huvudrollsinnehavaren Warren Beatty. Efter *Personal Best* har Towne också skrivit manus till Nascar-filmen *Days of Thunder* (1990, regi Tony Scott), tillsammans med Tom Cruise som också spelar huvudrollen som racerbilförare.

Huvudpersonen i *Personal Best* är en ung lovande friidrottare, Chris Cahill, spelad av Mariel Hemingway, sondotter till författaren Ernest Hemingway. Mariel Hemingway, som filmdebuterade 1976, hade strax innan *Personal Best* gjort en minnesvärd roll i Woody Allens *Manhattan* (1979), och kom senare att dyka upp i en annan av Allens filmer, *Deconstructing Harry* (1997). Hemingway gjorde också en mycket stark rollprestation i tragiska *Star 80* (1983, regi Bob Fosse), som baserade sig på en verklig händelse: Hemingway spelar här *Playboy*-modellen Dorothy Stratten, som mördades av sin förste agent, spelad av Eric Roberts (bror till Julia Roberts).

Personal Best börjar vid de amerikanska uttagningstävlingarna för OS 1976, platsen är friidrottsstadion vid Oregon University i Eugene, Oregon. I själva verket är filmupptagningarna från uttagningstävlingarna inför OS i Moskva 1980, som kom att bojkottas av USA efter att Sovjetunionen invaderat Afghanistan. Detta ledde till vissa nödvändiga ändringar i filmens manuskript. Mycket av det vi får se är dokumentära bilder från de faktiska uttagningstävlingarna, kombinerat med arrangerade scener för filmens räkning, men fortfarande på samma stadion och inför publik. Filmen började spelas in 1980, men på grund av en allmän skådespelarstrejk samt finansiella problem, som medförde ett halvårs produktionsstopp, kom filmen inte att ha premiär förrän 1982.

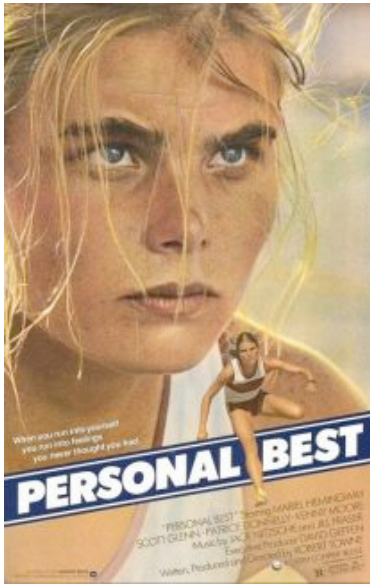
Chris är med och tävlar i häcklöpning ("hurdles"), där hon gör en mindre lyckad insats. Nedstämd och ledsen efter sin dåliga insats konfronteras hon på ett föga psykologiskt sätt av sin pappa som också är hennes tränare. Detta gör Chris ännu mer betryckt och leder till att hon kollapsar i restaurangen senare på kvällen. Hon får då hjälp hem av en annan deltagare, den erfarna sjukamparen Tory Skinner, spelad av Patrice Donnelly som, liksom många andra som är med i *Personal Best*, var elitidrottare på riktigt och faktisk deltog i uttagningstävlingarna, samtidigt som de alltså också medverkade i filmen: Donnelly var som bäst rankad som den tredje bästa sjukamparen i världen på damsidan och detta var första gången hon agerade som filmskådespelare. Att Donnelly och andra idrottare också kunde delta i filmen som skådespelare berodde just på OS-bojkotten 1980.

Maribel Hemingway, närmast kameran, var ordentligt tränad inför filminspelningen.

Kärlek och konkurrens

Chris och Tory blir vänner och snart också ett par. Tory tror också att Chris har potentialen att ta en plats i nästa OS-lag, 1980, om hon satsar för fullt och under ledning av en annan tränare. Hon frågar därför sin egen tränare Terry Tingloff (spelad av Scott Glenn) om denne också kan ta sig an Chris. Efter stor tvekan går Tingloff med på detta, något som leder till att Chris så småningom övertar Torys plats som Tingloffs favorit. Det som får även Tingloff att se potentialen hos Chris är när hon, efter en dålig start, kämpar sig tillbaka och vinner ett häcklopp vid World Student Games i Cali, Colombia. Detta får Tingloff att erbjuda Chris ett stipendium till skolan ("scholarship") och full uppbackning på idrottsidan. Tingloff får också Chris att bredda sin atletiska repertoar genom att övertyga henne om att hon kan bli en bra sjukampare.

Originalposter till filmen vid USA-släppet 1982.

Genom att Chris och Tory nu inte bara är med i samma lag, och tävlar i samma gren (eller rättare sagt samma sju grenar), utan också tävlar om Tingloffs gunst, skapas dramatik på flera plan eftersom Chris och Tory alltså också är ett par privat. Här ställs med andra ord kärlek och lojalitet mot hårda konkurrensvillkor med egennyttan och viljan att bli bättre än alla andra som drivkraft. Dessa omständigheter sätter deras förhållande på hårda prov och slutar ned att de glider isär. När Chris sedan skadar sig i samband med att hon tränar höjdhopp, och därmed missar Pan American Games, en viktig tävling inför nästa OS-uttagningar, leder det till att hon träffar en man, Denny Stites, vid ett rehabiliteringspass i simhallen. Från att ha levt i ett homosexuellt förhållande inleder Chris nu alltså ett heterosexuellt förhållande. Denny spelas för övrigt av ytterligare en atlet, Kenny Moore, som deltog i maraton både vid OS i Mexiko 1968 och OS i München 1972. (Moore kom sedermera att skriva manus tillsammans med Robert Towne till filmen *Without Limits* (1998, regi Robert Towne), som handlar om den berömda amerikanske långdistanslöparen Steve Prefontaine, som man får följa från hans uppväxt i Oregon och vidare till tiden på University of Oregon och samarbetet med tränaren Bill Bowerman, samt till OS i München 1972, där han var en av favoriterna på 5000 meter men misslyckades och "bara" blev fyra. Prefontaine dog 1975 i en bilolycka när han körde rattfull, endast 24 år gammal.)

Personal Best avslutas med OS-uttagningarna 1980. Chris och Tory har inte talat med varandra på länge, mycket beroende på att tränare Tingloff eldat under motsättningen genom att intala Chris att hon ska strunta i Tory och bara koncentrera sig på sig själv. Det är en inställning som Chris inte gillar, och hon gör heller inte så bra ifrån sig på tävlingarna. Det blir bättre när hon får goda råd och stöd av pojkvännen Denny. Chris tar också kontakt med Tory efter att denne har skadat sig och har för avsikt att avstå det avslutande 800-metersloppet i sjukampen, och därmed missa möjligheten att komma med i OS-truppen. Chris övertalar henne att trots allt göra ett försök. Det hela slår väl ut: varken Chris och Tory vinner loppet men de kommer på så bra placeringar att de kvalificerar sig till OS som två av tre deltagare i sjukampslaget. På prisballen gratulerar de varandra och förblir vänner.

Efterföljande kritik

Personal Best blev ingen kommersiell succé utan togs ganska fort ner från biografrepertoaren. Produktionen av filmen präglades också av många motsättningar och problem (se Biskind 1999). Den kom även att mötas av kritik från olika håll. Kritiken handlade i stort om två saker: dels skildringen av lesbisk kärlek och nakenhet, dels skildringen av alkohol- och marijuanabruk i samband med fester efter avslutande tävlingar. Man får nämligen se både Tory och Chris dricka öl och röka marijuana, bland annat tillsammans i hemmet, där de också repar och fiser och på annat sätt leker och har sig. Dessutom förekommer många scener där kameran på ett voyeuristiskt sätt smeker de kvinnliga atleternas kroppar på ett sätt som inte alltid känns dramaturgiskt motiverat – hemma i sängen, på tävlingsbanan och i bastun efter träning. Vi får förvisso även se Denny helt naken under några korta sekunder, men utan någon vällust från kamerans/regissörens sida.

Bastubild ur *Personal Best*. Bilden från dvdbeaver.com, som angående DVD-utgåvan konstaterar att det är en "[s]olid dual-layered, progressive and anamorphic transfer – the type we've come to expect from Warner. There is a bit of

För att förstå filmens öppna skildring av droger och homosexualitet måste man emellertid se *Personal Best* inte som en 1980-talsfilm utan som ett barn av det på olika sätt progressiva 1970-talet – i vilket Towne hade sin hemvist – med allt vad det innebar av experiment och ifrågasättande av auktoriteter och vedertagna konventioner på olika livsområden. Från gay-rörelsens sida uppskattade man också framlyftandet av lesbisk kärlek, men ogillade att Chris' lämnade Tory för en man – man menade att filmen borde ha slutat med att Chris och Tory blev tillsammans igen och så att säga ”fick varandra” på slutet. På DVD-utgåvans kommentatorspår menar Towne att Chris' förvandling från homosexuell till heterosexuell inte var en eftergift åt en konventionell och politiskt korrekt könsordning, utan att det handlar om sexuella experiment och personlig mognad, där man till slut finner sig själv, sin identitet och den man vill vara.

Sportfilmforskaren Aaron Baker är dock av en annan åsikt. Han menar att filmen förvisso uppvisar en ”liberal tolerans” av homosexualitet, men att Chris' förvandling från förlorare till vinnare sker parallellt med att hon skiftar från ett lesbiskt till ett heterosexuellt förhållande (2003, s. 50, 83–85). Baker menar också att filmen understryker att det först som sist är män som vet bäst hur man når framgång och blir en vinnare – Chris får ju hjälp av först Tingloff, sedan av pojkvännen Denny, som (i egenskap av rollfigur i filmen) själv har vunnit två guld som simmare.

Hur man än tolkar *Personal Best* i ideologisk bemärkelse är det en intressant och oförtjänt negligerad och bortglömd film. Inte helt bortglömd, dock: Randy Williams (2006) har med filmen på plats nr 75 i sin bok *Sports Cinema – 100 Movies: The Best of Hollywood's Athletic Heroes, Losers, Myths, & Misfits of the Silver Screen*. För friidrottsälskare bjuder filmen också på unikt autentiska bilder från tävling och träning. Även Mariel Hemingway imponerar som idrottare. Hon är själv i utgångspunkten en atletisk talang och inför filmen tränade hon i flera månader, bland annat med höjdhopparen Dick Fosbury, som vann OS-guld i Mexiko 1968 med sitt revolutionerande ”the Fosbury Flop”, en hoppstil som vi i filmen kan se att Hemingway behärskar mycket bra.

Länkar

Personal Best på [IMDb](#)

Personal Best på [Amazon.co.uk](#)

Litteratur

Baker, Aaron (2003): *Contesting Identities. Sports in American Film*, Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

Biskind, Peter (1999): *Easy Riders, Raging Bulls. How the Sex-Drugs-and-Rock 'N' Roll Generation Saved Hollywood*, New York: Touchstone.

Williams, Randy (2006): *Sports Cinema – 100 Movies: The Best of Hollywood's Athletic Heroes, Losers, Myths, & Misfits of the Silver Screen*, Limelight Editions, s. 86–89.

Copyright © Peter Dahlén 2008